

Průběh a podrobnosti čs. vojenské pomoci Izraeli na konci 40. let

Zdroj: <http://www.vhu.cz/prubeh-a-podrobnosti-cs-vojenske-pomoci-izraeli-na-konci-40-let/>

Vojenský historický ústav Praha

V listopadu 1947, dva roky po skončení druhé světové války, rozhodlo Valné shromáždění OSN na svém 128. zasedání o rozdělení Palestiny na dva samostatné státy: židovský a arabský. Před 65 lety, 14. května 1948, vyhlásila prozatímní Státní rada Proklamací nezávislosti zřízení Státu Izrael.

Před vznikem Izraele

Česko-židovské vztahy mají silnou tradici danou mnohasetletou přítomností Židů na českém území. K velmi dobrým patřily tyto vztahy v období demokratického Československa v letech 1918-1938, a to i díky autoritě prezidenta T. G. Masaryka. Ten již před první světovou válkou odvážně vystoupil na obranu Židů v tzv. hilsneriádě.

Židé tvořili za druhé světové války významnou složku čs. zahraniční armády. Bojovali jako pěšáci, lékaři, radisté, tankisté, letci v bombardovacích i stíhacích perutích i jako parašutisté a instruktoři speciálního výcviku. V rámci pozemních jednotek ve Velké Británii tvořili v roce 1942 21 % a o rok později dokonce 32 %. V rámci jednotky v Sovětském svazu v roce 1943 jich bylo 36 % a na Středním východě dokonce plných 60 %. Zejména v Sovětském svazu mezi nimi byla řada velitelů čet, baterií a zástupců velitelů rot. Do bojových jednotek se hlásili i Židé z osvobozených vyhlazovacích táborů, mnozí také v bojích padli.

Po konci druhé světové války usilovaly statisíce evropských Židů, kteří přežili nacistické běsnění ve vyhlazovacích táborech, o odjezd do Palestiny. Prezident Beneš navrhoval jako nejlepší řešení zřízení samostatného židovského státu již od roku 1946, ministr zahraničí a syn prvního československého prezidenta Jan Masaryk patřil k nejnadšenějším příznivcům sionismu v české politice. Československo se i díky němu zasazovalo ve Společnosti národů o vznik židovského státu. Toto své stanovisko prosazovalo i jako člen jedenáctičlenného Zvláštního výboru OSN pro Palestinu vytvořeného v dubnu 1947 a dalo jej jasně najevo i 29. listopadu 1947 svým ANO při přijetí Rezoluce valného shromáždění OSN č. 181. Československo také patřilo mezi první země, které navázaly diplomatické styky s Izraelem – pouhý měsíc poté, co vyhlásil nezávislost.

Podpora vzniku samostatného židovského státu byla jedním z mála styčných bodů mezi československou zahraniční politikou před a po komunistickém převratu z února 1948. Na významu sice získaly důvody ryze politické, cíl ale zůstával stejný. Prezidenti Edvard Beneš a Klement Gottwald a ministři zahraničí Jan Masaryk a Vladimír Clementis podporovali poválečnou židovskou vystěhovaleckou vlnu směřující do Palestiny. Z Československa se do Palestiny a Izraele v letech 1945–1950 vystěhovalo na 35 000 Židů, přes Československo tam prošlo kolem 160 000 židovských uprchlíků.

V té době již byla realizována celá řada dodávek vojenského materiálu, který Státu Izrael umožnil zvítězit v boji za nezávislost. Československo bylo jedinou evropskou zemí, která poskytla rodícímu se státu jak dodávky zbraní, tak speciální výcvik vojáků a důstojníků.

Akce DI – Důvěrné Izrael

Na jaře 1948 se v Československu rozběhla výcviková akce DI – Důvěrné Izrael, jejímž cílem byl především výcvik vojáků vznikajícího židovského státu. Akce DI byla zahájena již v lednu 1948, tedy před převzetím moci komunistickou stranou. Ve stejném měsíci dorazily do Palestiny první československé zbraně.

O sympatiích československého obyvatelstva vůči vznikajícímu Státu Izrael svědčí i peněžní sbírka, která vynesla 30 milionů korun. Pro izraelskou armádu bylo ale životně důležité především zajištění výcviku specialistů, kteří by ovládali nově zakoupenou techniku a zbraně. Hlavním vyjednávačem byl od počátku zmocněnec Jewish Agency a následně velvyslanec Ehud Überall – Avriel.

Československo se stalo hlavním výcvikovým střediskem izraelských pilotů, leteckých specialistů, tankistů a výsadkářů. Parašutisté absolvovali přísný výběr zaměřený na psychické i fyzické předpoklady nutné ke zvládnutí náročného výcviku. V červenci 1948 zahájilo 48 židovských dobrovolníků výcvik ve Výsadkovém učilišti ve Stráži pod Ralskem. Tvrdý a intenzivní výcvik se zaměřoval na úderný a partyzánský boj a seskoky padákem. Instruktoři vysoce hodnotili morálku a obdivuhodnou houževnatost dobrovolníků, kteří se svědomitě připravovali k boji za svoji vlast.

Po výcviku věnovanému taktickému využití výsadkových jednotek v boji vycestovali frekventanti v říjnu 1948 do Izraele, kde byli zařazeni do sestav vznikajícího izraelského výsadkového vojska.

Vzhledem k předpokládanému nákupu tankové techniky byl v Tankové učilišti v Dědicích u Vyškova zahájen i kurz tankistů. Do kurzu nastoupilo 43 frekventantů, kteří byli po absolvování výcviku zařazeni do rodící se židovské brigády.

Krátce po vzniku Státu Izrael se také začala na popud vojáků židovského původu z bývalého čs. armádního sboru v SSSR vytvářet jednotka dobrovolníků. Dohoda o vytvoření samostatné vojenské jednotky byla podepsána 25. června 1948 a regulérní výcvik byl zahájen 23. srpna 1948.

Jednotka, která se postupně rozrostla na brigádu, na sebe začala soustřeďovat pozornost politických činitelů. Předpokládané levicové zaměření brigády sestávající z velké části z bývalých vojáků čs. armádního sboru v SSSR, přestalo odpovídat skutečnosti. Komunisté neměli v jednotce prakticky žádný vliv a naopak stále větší roli hrálo izraelské velvyslanectví a představitelé sionistických organizací, tedy proudu, který začínal být v komunistickém Československu vnímán jako reakční a protisocialistický.

Do začátku listopadu 1948, kdy byl výcvik ukončen, dosáhla brigáda počtu 1 335 mužů a žen. Počátkem roku 1949 byli příslušníci brigády spolu s rodinami v počtu téměř tří tisíc osob přepraveni do Izraele.

Dodávky zbraní

V lednu 1948 byly také zahájeny dodávky československých zbraní do Palestiny. Dodávky na dosud britské mandátní území bylo nutné uskutečnit tajně. Prvních 4 500 pušek, 200 kulometů a 5 040 000 nábojů bylo dopraveno do Belgie a odtud lodí do Haify. Po vzniku Státu Izrael byly zbraně většinou přepravovány letecky nebo po železnici a lodí. Pro urychlení a utajení přepravy zbraní se československá strana rozhodla pro použití leteckého mostu.

První let se uskutečnil 31. března 1948 z letiště Praha-Ruzyně. Letadlo americké společnosti Northern Airlines přepravilo do Izraele 7 tun zbraní a munice. Jedno z letadel startujících z Prahy přepravilo 1. dubna 1948 200 pušek, 40 kulometů a několik tun nábojů, které pomohly zabezpečit transporty potravin pro židovské obyvatelstvo Jeruzaléma.

Počátkem května bylo pro akci Důvěrné Izrael vyčleněno vojenské letiště v Žatci. Zde se uskutečnila operace BALAK, která zásadním způsobem ovlivnila vítězství Státu Izrael ve válce za nezávislost. Na palubách dopravních letadel Skymaster a Constellation byly do Izraele dopraveny jeho první bojové letouny Avia S-199, které byly vyvinuty z někdejších německých letounů Messerschmitt.

Kromě letounů bylo do Izraele dodáno především množství pěchotních zbraní a munice, ale rovněž minometů a dalších těžkých zbraní. Celkový objem dodávek zbraní přesáhl do října 1949 jednu miliardu korun.

Letecký most ze Žatce a Kunovic probíhal především díky americkým pilotům a dopravním letadlům, které Izrael získal z přebytků americké armády. Letecky se podařilo přepravit na 380 tun materiálu. Trasa vedla do Jugoslávie a Maďarska, kde letouny přebíraly izraelské posádky, a letadla byla označena izraelskými výsostnými znaky.

Většina materiálu ale byla dopravena po železnici přes Maďarsko a Jugoslávii, kde byly přeloženy na izraelské lodě. Celkem bylo dodáno téměř 35 000 pušek a 9 000 kulometů s více než 81 milionem kusů munice, 100 minometů, 28 kanónů, 145 leteckých kulometů s více než 13 miliony kusů munice, plamenomety, 400 km telefonního kabelu, trhaviny a řada dalšího materiálu.

Izraelcům se navíc podařilo ve Spojených státech zakoupit i čtyři bombardéry B-17G. Tři z nich byly v červnu 1948 přelétuty z Miami do Žatce. Zde byly vyzbrojeny a 14. července 1948 odstartovaly na historickou misi. Přímo z Československa uskutečnily nálet na Káhiru a Gazu.

Letecký výcvik v Československu

Smlouva o dodávce deseti letounů Avia S-199 podepsaná v dubnu 1948 se stala významným impulsem pro pomoc v letecké oblasti. Připravovala se dodávka dalších letounů téhož typu a rovněž britských stíhacích letounů Supermarine Spitfire LF. Mk.IXE. Pro dodávané letouny bylo nutné vycvičit rovněž piloty.

První kurz DI-letci byl zahájen v květnu 1948 na letišti v Českých Budějovicích. Šlo o přeškolovací výcvik na letouny Avia S-199. Frekventanty byli většinou letci s válečnými zkušenostmi. Patřily mezi ně i dvě desítky amerických dobrovolníků z řad válečné USAAF. Výsledkem práce československých instruktorů a píle frekventantů byly vynikající výsledky, jichž v rámci výcviku dosahovali.

Krátce po ukončení výcviku s letouny Avia S-199 odcestovali první piloti do Izraele. Zde okamžitě usedali do kokpitů letecky dopravených a čerstvě smontovaných letadel a zapojovali se do boje. Ezer Weizman, tehdy vojenský pilot, posléze vrchní velitel vojenského letectva a sedmý prezident Státu Izrael, na tyto roky vzpomínal: „Začátkem května jsem dostal rozkaz odcestovat do Československa a vycvičit se na Messerschmittech... Najednou vám řeknou, že poletíte bojovým letounem... Bylo to jako nabídnout žíznícímu v poušti nikoliv vodu, ale šampaňské.”

Druhý pilotní kurz probíhal od začátku července 1948 u Letecké vojenské akademie v Hradci Králové. Jednalo se o pokračovací pilotní výcvik, jehož absolventy bylo 13 Izraelců, kteří měli zkušenosti jako dopravní nebo sportovní piloti. Ve všech hlášeních instruktorů byla vyzdvihována vysoká motivovanost a neuvěřitelně pevná morálka izraelských občanů.

Po přesunu do Českých Budějovic pokračoval výcvik na britských stíhacích letounech Supermarine Spitfire LF. Mk.IXE, které pocházely z výzbroje československých perutí bojujících v 2. světové válce ve Velké Británii. Právě tyto letouny se měly zanedlouho stát nejdůležitějším základem izraelského stíhacího letectva.

Třetí pilotní kurz probíhal od července 1948 v Pilotní škole v Olomouci. Jednalo se o zkrácený základní a pokračovací pilotní výcvik. Do dvou kurzů nastoupilo celkem 47 nováčků, většinou Čechoslováků a Izraelců. V Letecké spojovací škole v Chrudimi se ve stejné době uskutečnil kurz pro spojovací specialisty. Výcvikem zde prošlo 25 leteckých spojovacích důstojníků, leteckých palubních radiotelegrafistů a radiomechaniků.

V průběhu roku 1948 ukončilo v Československu výcvik celkem 82 izraelských pilotů a 69 dalších leteckých specialistů.

Doba se změnila...

Převaha letectva arabských států vedla k usilovné snaze izraelského letectva o získání většího počtu bojových letounů. Po dodávce celkem 24 československých stíhacích letounů Avia S-199, které byly před transportem demontovány, letecky transportovány do Izraele a na místě opětně smontovány, dosáhli izraelští zástupci dohody s Československem o nákupu 61 výkonných letounů Supermarine Spitfire LF. Mk.IXE, které Československo získalo od Velké Británie na konci 2. světové války.

Stroje byly přepraveny na letiště v Kunovicích. Vzhledem k akutním potřebám izraelského letectva bylo následně 18 letounů přelétáno s mezipřistáním v Jugoslávii přímo do Izraele. Jednalo se o operace VELVETA I a VELVETA II, které se uskutečnily v září a prosinci 1948. Zbylé stroje byly rozmontovány a přepraveny po železnici a lodní dopravou. Dodávky bojových letounů Avia S-199 (krycí jméno Sakin – Nůž) a Supermarine Spitfire LF. Mk.IXE (Yorkin – Plivač) z Československa, spolu s výcvikem necelé stovky pilotů, zásadním způsobem přispěly k vytvoření bojeschopného izraelského letectva (Chel Ha'Avir).

Neméně důležitý byl výcvik pozemního leteckého technického personálu, který proběhl ve Vojenské odborné škole leteckých mechaniků (VOŠLM) v Liberci. Od července 1948 sem bylo zařazeno 70 frekventantů, většinou Čechoslováků s technickým vzděláním.

Po úvodních zkouškách byli rozděleni podle způsobilosti do přípravy v odbornostech: stroje a vrtule, drak a hydraulika, zbrojírň, elektro a letecké přístroje. Výcvik se zpočátku zaměřoval na letouny Avia S-199, v průběhu kurzu ale došlo ke změně na letouny Spitfire a Dakota. Všeobecně bylo konstatováno, že připravenost frekventantů je na velmi dobré úrovni. Po skončení výcviku se židovští letečtí specialisté z Liberce přesunuli do Izraele.

Doba se však začala pomalu měnit, stejně jako politický náhled na československo-izraelskou vojenskou spolupráci. Zatímco bývalí českoslovenští občané bojovali za udržení existence Státu Izrael, oficiální vztahy se dostaly na bod mrazu. Zásadním důvodem pro změnu kurzu byl fakt, že Izrael se proti očekávání Sovětského svazu nestal jeho satelitem na blízkém východě.

Reakcí pak bylo nejen zastavení pomoci Izraeli ze strany komunistického Československa, ale posléze i polooficiální státní antisemitismus, který se začal ve státech socialistického tábora naplno projevovat počátkem 50. let. Na popravištích pak skončila i řada lidí rozhodujících o operaci Důvěrné Izrael, včetně ministra zahraničních věcí Vladimíra Clementise. Také velitel výcviku židovské brigády Antonín Sochor zemřel za nevyjasněných okolností při automobilové nehodě.

Autor: Michal Burian